

Suomen ympäristökeskuksella on suuret odotukset INSPIRE direktiivin kansallisessa toimeenpanosta ja sen toivotaan tuovan ratkaisuja moniin tietojen yhteiskäyttöä vaikeuttaviin seikkoihin, erityisesti tietojen laatuun ja tietojen hinnoitteluun.

Työryhmä on esitellyt ratkaisuehdotuksissa sekä direktiivin ehdot täyttävän ratkaisun että laajemman kansallisen ratkaisun ja todennut, että *"kansallista toimeenpanoa ei kaikilta osin saavuteta ainoastaan INSPIRE-direktiivin vaatimusten täytäntöönpanolla, mistä syystä eräitä toimenpiteitä on perusteltua toteuttaa direktiivin vaatimuksia laajempina tai nopeutetulla aikataululla"*. Yleisesti voidaan todeta, että tämä on perusteltua, sillä mikäli kansallisessa toteutuksessa pitäydytään ainoastaan INSPIRE direktiivin vaatimuksissa, joudutaan tekemään vain lisätyötä direktiivin toteuttamista varten, mutta kansalliset hyödyt jäävät suurelta osin saavuttamatta.

Työryhmä on raportissaan kuvannut INSPIRE direktiivin ja sen käsitteistön selkeästi. Täytäntöönpanon lähtökohdissa on kuvattu varsin kattavasti Maanmittauslaitoksen paikkatietoihin liittyvää toimintaa. Muiden paikkatietoalalla toimivien viranomaisten näkökulma on jäänyt varsin vähälle huomiolle.

Aikaisempia hankkeita esitellessä olisi ollut tarpeen viitata ja ottaa huomioon myös INSPIRE State of Play –raportit (http://www.ec-gis.org/inspire/state_of_play.cfm), jotka toteutettiin kaikista 32:ssa Euroopan maassa jo 2000 luvun alkupuolella. Näissä raporteista käy ilmi mm. se, että Suomessa on ympäristöalan paikkatietoinfrastuktuuria kehitetty yhtenä ensimmäisistä maista Euroopassa.

Tietojen maksullisuudesta kerrottaessa olisi esimerkkeinä maksuttomasta käytännöstä voitu kuvata Digiroadin maksuttomasta jakelusta saatuja kokemuksia ja myös esitellä muiden merkittävien tiedon tuottajien kuten SYKE ja GTK maksutonta aineistojen jakelupolitiikkaa.

Täytäntöönpanon kustannusten arviointi on vaikeaa. Työryhmä on kuitenkin onnistunut arvioimaan toteuttamisen kuluja työmääriä. Metatietojen osalta on arvioitu työmääräksi keskimäärin 2 työpäivää/aineisto. On todennäköistä, että näin pienellä panostuksella ei pystytä tuottamaan riittävän laajaa metatietoa, joka palvelisi kaikkia tiedon käyttäjiä. Muunnostietojen osalta työryhmä on arvioinut työmääräksi keskimäärin 4 työpäivää/aineisto. Muunnostietojen valmistelu edellyttää varmasti suurempaa työpanosta. On oletettavaa, että oikeastaan mikään tietoaaineisto ei vastaa suoraan tulevia yhteisiä INSPIRE tietomalleja. Lisäksi on hyvä huomioida, että vaikka direktiivi ei vaadikaan uusien tietoaaineistojen tuottamista, niin pelkkä tekninen muunnos ei ole aina mahdollista. Esimerkiksi Suomen valuma-aluejako on toteutettu tiettyyn tarkoitukseen eikä se vastaa Vesipuitelidirektiivin vesimuodostumien valuma-alueita. On käytännössä mahdotonta muuntaa nykyiset valuma-

alueet INSPIREN toteuttamissäännöissä valuma-aluejako-tietoaaineistoille todennäköisesti esitettävään tietomalliin. Direktiivin mukaisesti kahden tai useamman jäsenvaltion välisellä rajalla olevien maantieteellisten kohteiden yhdenmukaisuus on jäsenvaltioiden päätettävä yhteisellä sopimuksella (direktiivi 10.2). Tietojen kansallisen harmonisoinnin lisäksi tulee siis huomioida myös rajanaapurien kanssa yhteisten kohteiden harmonisointi, joka vaatii myös resursseja.

Työryhmän ehdotukset

Osa-aluekohtaiset ehdotukset

1. Aineistojen hallinnointi ja tietopalveluiden kehittäminen

Perustason toimenpiteet

- yhteisten kohdemääritelmien ja tietomallien tekeminen on suuri työ ja vaatii ehdottomasti aina myös tietotuottajien mukana olemisen. Mikäli tietomallien tekemisessä ei oteta huomioon myös tiedontuottajan näkökulmaa, voidaan päätyä epärealistisiin ratkaisuihin. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että tietomallien määrittelyn tekee tekninen ryhmä yhdessä sitä täydentävän asiantuntijaryhmän kanssa (kts myöhemmin tässä lausunnossa SYKEN ehdotus).

Lisätoimenpiteet

- direktiivin kanssa yhteensopiva kansallinen aineistoluettelo on tärkeä ja tämän luettelon tekeminen tulisi aloittaa välittömästi. Aineistoluetteloa on yritetty tehdä useamman kerran vapaaehtoisvoimin oman työn ohessa ja on havaittu, että työn tekeminen vaatii ehdottomasti suurempaa panostusta. SYKE ehdottaa että vastuuministeriö (MMM) käynnistää välittömästi hankkeen, jossa selvitetään kansallisesti keskeiset paikkatietoaaineistot. Aineistoluetteloa tehtäessä tulee pitäytyä ehdottomasti paikkatietoaaineistoissa eli niissä, joihin voidaan kohdistaa direktiivinkin määrittämiä toimenpiteitä (muunnokset, tietomallit, metadata, palvelut).

Nyt työryhmän raportin liitteinä oleva aineistoluettelo sisältää sekaisin tietojärjestelmiä, rekistereitä, paikkatietoaaineistoja ja teemoja. Lisäksi liitteessä olevassa luettelossa on joitakin aineistoja, joista on lueteltu useampia eri versioita (esim. luonnonsuojelualueet, joiden alkuperäisiä tiedontuottajia ovat Metsähallitus ja SYKE sekä kunnat, on lisäksi ilmoitettu MML maastotietokannan osana). Joidenkin aineistojen osalta tulee miettiä, onko niiden kansallinen merkitys niin suuri, että ne kannattaa pitää luettelossa. Lisäksi aineistoluettelosta puuttuu joitakin jo nyt tiedossa olevia EU:lle raportoitavia paikkatietoaaineistoja, jotka mitä suuremmalla todennäköisyydellä tulevat osaksi EU:n aineistoja koskevia toteuttamissäännöksiä (esim. Vesipuitedirektiivin mukaiset seurantapaikat ja suojelualuekisterit).

Lisäksi tulisi harkita, kannattaako aineistoluetteloa laittaa ainakaan alkuvaiheessa asetuksen tasolle, vaan jokin alempiasteinen säätely voisi olla paikallaan. Luetteloon ei myöskään kannattaisi yksilöidä aineistoja nimellä ellei kyseessä ole vakiintunut aineisto (esim. kiinteistörekisteri, rakennus- ja huoneistorekisteri) vaan aineiston nimen sijasta käyttää teema-nimeä.

Aineistoluetteloa tehdessä tulee kiinnittää myös huomiota siihen, että jotkin aineistot voivat kaivata täydellistä uusimista tai että joitakin kansallisesti tärkeitä aineistoja ei ole vielä koko valtakunnan tasolla saatavilla (esim. kaavoitustiedot), jolloin niitä koskevien velvoitteita määritettäessä, tulee myös huomioida aineistojen tuottamiseen tarvittavat resurssit.

2. Paikkatietoinfrastruktuurin palveluiden kehittäminen ja ylläpito

Perustason toimenpiteet

- Työryhmän ehdotus keskitetyn tukiorganisaatio mallin mukaisesti on perusteltua. Samoin MML:n valinta vastuuorganisaatioksi. Ehdotuksessa lähdetään siitä, että paikkatietoja ylläpitävät viranomaiset vastaavat omien aineistojensa tuottamisesta rajapintaan. Vastuuorganisaation tulisi tarvittaessa tarjota rajapintapalvelu myös tiedontuottajille.

Lisätoimenpiteet

- Paikkatietoportaalin vaatimusmäärittely ja toteuttamisen projektointi tulisi toteuttaa teknisen ryhmän ja sitä täydentävän asiantuntijaryhmän toimesta.

3. Kansalliset yhteiskäyttötoimenpiteet

Perustason toimenpiteet

- Yhteiskäyttöä estää teknisten esteitten lisäksi organisaatioiden tietopoliittiset periaatteet, monimutkaiset käyttöoikeusehdot sekä tietoaaineistojen hinnoittelu. Työryhmä katsoo, että tietopolitiikan kehittäminen tulee toteuttaa osana julkisen hallinnon tietohallinnon kehittämistä ja konserniohjaus-

ta. SYKEN mielestä aineistojen maksuttoman verkkopalvelukäytön tulisi koskea kaikkea käyttöä ja kaikkia käyttäjiä eikä rajoittua pelkästään viranomaiskäyttöön.

4. Hallinto

Perustason toimenpiteet

- Työryhmän ehdotukset sihteeristön, komitologian jäsenten sekä ns. valmisteluryhmän osalta ovat perusteltuja. Neuvottelukunta esitetään perustettavaksi lainsäädännön nojalla ja sen jäsenistö määritellään vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Neuvottelukunnan rooli on tärkeä ja tulisi huolehtia siitä, että sillä on riittävästi asiantuntemusta ja valtaa ja resursseja tehdä työnsä.

Lisätoimenpiteet

- Paikkatietoalan tekninen asiantuntijaryhmä on hyvin tärkeä elin. Sen tulisi olla täysin riippumaton ja sen sijaintipaikkana tulisi olla jokin muu kuin sektoritutkimuslaitos. SYKE ehdottaa teknisen asiantuntijaryhmän sijoittamista perustettavaan Valtion IT-palvelukeskukseen. Ryhmä tarvitsee pysyvää asiantuntijahenkilöstöä sekä riittävästi muita resursseja. Ryhmällä pitäisi olla selkeä ohjaus verkko- ja tukipalveluiden kehittämiseen. Pysyvää teknistä asiantuntijaryhmää täydentämään tarvitaan säännöllisesti kokoontuva laajempi asiantuntijaryhmä, jossa olisivat edustettuina tärkeimmät aineiston tuottajat ja palvelujen tarjoajat.

5. Lainsäädäntö

- Työryhmä ehdottaa, että kansallisessa lainsäädännössä otettaisiin käyttöön ns. peruspaikkatietojen käsite, samoin aineistolistan laittamista asetuksiin. SYKE ehdottaa, että tulisi harkita, kannattaako aineistoluetteloa laittaa ainakaan alkuvaiheessa asetuksen tasolle, vaan jokin alempiasteinen sääntely voisi olla paikallaan ainakin siihen saakka, kunnes INSPIREN datamäärittelyt sekä kansallinen, yhteisesti hyväksytty, aineistolista ovat valmiit.

6. Rahoitus

- Työryhmä esittää, että lisärahoitustarpeet katettaisiin pääosin julkista talousarviorahoitusta uudelleen kohdentamalla ja lisäämällä. Lisäksi työryhmä esittää, että ns. irrotusmaksulla voitaisiin kattaa aineisto-organisaatioissa syntyviä kuluja. SYKEN kantana on, että irrotusmaksuistakin tulisi luopua silloin, kun aineistot ovat saatavissa suoraan verkkopalveluista. Kustannusten kattaminen irrotuskustannuksilla on epätodennäköistä, koska useat tiedon tuottajat (kuten esim. SYKE) ovat samalla myös tiedon käyttäjiä, jolloin vaikka irrotusmaksuista tulisikin tuloja niin samanaikaisesti joudutaan maksamaan irrotusmaksuja toisille tiedon tuottajille.

Ylivoimaisesti suurimmat resurssit tarvitaan aineistojen tuottamiseen, ylläpitoon ja niiden kuntoon saattamiseen. Tuleekin varmistaa, että ainakin ns. peruspaikkatietoaineistojen osalta resurssien vaatima rahoitus on käytettävissä.

SYKEN kommentit aineistoluetteloon (SYKEllä on runsaasti muutakin kommentoitavaa luetteloon ja kuten lausunnossa on aiemmin esitetty, SYKE ehdottaakin että vastuuministeriö (MMM) käynnistää välittömästi hankkeen, jossa selvitetään kansallisesti keskeiset paikkatietoaineistot). Kaikki viitteet projektien ja tietojärjestelmien nimiin tulisi poistaa.

Direktiivin liite I

8. Hydrografia

SYKEN osalta tässä yhteydessä tulisi olla

- Uomaverkosto
- Valuma-aluejako
- Vesipuitedirektiivin mukaiset pintavesimuodostumat

9. Suojellut alueet

Maastotietokannan luonnonsuojelualueet ja erämaa-alueet tuotetaan MH:n ja SYKEN tietoaaineistoista.

Direktiivin Liite III

2. Rakennukset

- Suojellut rakennukset, tiedon tuottajiin tulee lisätä myös alueelliset ympäristökeskukset

4. Maankäyttö

Listasta tulee poistaa seuraavat aineistot, koska näiden tietojen alkuperäisiä tuottajia ovat kunnat ja SYKEN ja alueellisten ympäristökeskusten tehtävänä ei ole kerätä näistä valtakunnallista aineistoa.

- Asema- ja rakennuskaavat
- Kuntien yhteiset yleiskaavat
- Ranta-asemakaavat
- Suunnittelutarvealueet

Listaan voidaan tarvittaessa lisätä Yleiskaava-alueiden ulkorajat sekä Asemakaavoitettu alue, joiden vastuuorganisaatioiksi voidaan laittaa SYKE ja Alueelliset ympäristökeskukset.

7. Ympäristötilan seurantalaitteet

Tästä listasta tulee poistaa kaikki tietojärjestelmät. Aineistolistassa tulisi olla ainoastaan aineistot ei tietojärjestelmät. Listaan tulisi laittaa sen sijaan näistä tietojärjestelmistä löytyviä paikkatietoaineistoja, mikäli katsotaan niiden kuuluvat peruspaikkatietoaineistoihin. Esimerkiksi Pintavesien tilan tietojärjestelmän ja Pohjavesientilan tietojärjestelmän sijasta voisi listassa olla Vesien hoidon seurantapaikat.

11. Aluesuunnittelun, rajoitusten ja sääntelyn piiriin kuuluvat alueet ja raportointiyksiköt

- valuma-aluejako kuuluu LIITE 1:n aineistoihin

Tietojärjestelmä –sanat pois

Kaatopaikat, mainittu selkä sekä MML:n että SYKEN aineistoina

17 Biomaantieteelliset alueet

Listaan tulisi lisätä (Tiedon tuottajana SYKE)

- Luonnonmaantieteellinen aluejako
- Suokasvillisuusvyöhykkeet

Tietohallintojohtaja

Kristiina Soini

Kehitysinsinööri

Riitta Teiniranta